

DOMOVINSKI RAT

RADNA
BILJEŽNICA

PEDAGOŠKA DJELATNOST
Hrvatskoga povijesnog muzeja

RADNA BILJEŽNICA
Pedagoški vodič uz izložbu

DOMOVINSKI RAT

Radna bilježnica za djecu i mlade tiskana je uz izložbu „Domovinski rat“, a u povodu obilježavanja Međunarodnog dana muzeja, 18. svibnja 2012., na temu „Muzeji u svijetu promjena“ te u okviru zajedničke akcije „Voda“ u organizaciji Sekcije za muzejsku pedagogiju pri Hrvatskom muzejskom društvu. Namijenjena je učenicima 8. razreda osnovne škole, 4. razreda gimnazije te 1. i 2. razreda strukovnih srednjih škola u čijim se programima nastave povijesti obrađuje tema Domovinskog rata.

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ
Zagreb, 2012.

Domovinski rat je razdoblje novije hrvatske povijesti od 1991. do 1995. godine. U širem smislu obuhvaća razdoblje koje je neposredno prethodilo otvorenoj srpskoj agresiji, od ljeta 1990., do mirne reintegracije hrvatskog Podunavlja 15. siječnja 1998. godine u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske.

Radna bilježnica poslužit će ti kao svojevrsni vodič po izložbi koja u pet izložbenih cjelina prezentira kronološko-tematski prikaz Domovinskog rata: I. Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i put Hrvatske prema osamostaljenju, II. Srpska pobuna u Hrvatskoj, III. Agresija, obrana i ratna stradanja, IV. Između akcije i diplomacije i V. Oslobođanje i mirna reintegracija. Uvodni dio izložbe – Prolog – donosi refleksije Domovinskog rata 20 godina poslije u hrvatskoj svakodnevici te sjećanja sudionika, dok je kraj izložbe – In memoriam – svojevrsni hommage svima onima koji su sudjelovali u ratu i dali svoj život za domovinu.

Radna bilježnica će te potaknuti na kritičko promišljanje i sagledavanje izloženih predmeta te događaja iz novije hrvatske povijesti. Domovinski rat je recentno i još uvijek bolno razdoblje hrvatske prošlosti, koje ima odjeka u svakodnevnom javno-političkom životu i svakodnevici, budući da je sadašnji naraštaj većim dijelom bio sudionikom ratnih događaja.

Nadamo se da ćeš rješavajući zadatke iz radne bilježnice na zanimljiv način nadopuniti svoje školsko gradivo i uspješno krenuti u potragu za odgovorima i određenim muzejskim predmetima. Također, želimo te ohrabriti i na istraživanje prošlosti tvoje obitelji. Možda je netko od tvojih rođaka ili prijatelja bio sudionikom Domovinskog rata? Ako je, pored sebe ćeš pronaći nekoga tko ti može biti neiscrpan izvor znanja i vrijednih informacija o tvojoj, i hrvatskoj prošlosti. Želimo ti puno uspjeha!

PROLOG: DOMOVINSKI RAT 20 GODINA POSLIJE

1. Prouči predmete u veži Muzeja (karta, intervjui, novinski članci, multimedijalni zapisi i dr.) te napiši s kojim se problemima proizašlima iz Domovinskog rata Hrvatska još uvijek suočava!

Znaš li... da je 1,4 % teritorija Republike Hrvatske označeno kao „minski sumnjivi prostor“ (prema podacima iz studenoga 2011.)?

Znaš li... da se još uvijek traga za 1768 osoba nestalih u Domovinskom ratu (podaci iz ožujka 2012.)?

I. RASPAD SFRJ I PUT HRVATSKE PREMA OSAMOSTALJENJU

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (SFRJ), unutar koje se nalazila i SR Hrvatska, bila je država više nacija, jezika, kultura i religija. Sastojala se od šest republika i dvije autonomne pokrajine. Glavni grad bio je Beograd u SR Srbiji. Ustavom 1974. republike su stekle veća državna prava (po načelu konfederalizma). Zajamčene slobode i ljudska prava bila su kršena totalitarnom vladavinom jugoslavenskog predsjednika

Josipa Broza Tita i jakim represivnim aparatom komunističke partije, kojim se sustavno potiskivalo iskazivanje hrvatske nacionalne pripadnosti. Pitanjem gospodarskog izrabljivanja i problemom neravnomjernog slijevanja republičkih sredstava u Beograd, Hrvatska je krajem '60-tih i početkom '70-tih godina otvorila pitanje nacionalne ravnopravnosti u Jugoslaviji. Nakon smrti Josipa Broza Tita, 1980. godine, Jugoslavija se suočila s najdubljom i najjačom ekonomskom krizom, a započetoj demokratizaciji sustava krajem '80-tih godina suprotstavila se pojava srpskog nacionalizma.

Znaš li... da je od početka '80-tih godina XX. stoljeća u Jugoslaviji započelo teško razdoblje ekonomske krize, inflacije (propadanja vrijednosti novca) i nezaposlenosti? Država nije imala dovoljno novca za vraćanje kredita posuđenih sredinom '70-tih godina na Zapadu. Nedostupnim su postali mnogi proizvodi, od kojih su neki bili pasta za zube, kava, deterdžent, nafta... Građani su posebno teško osjetili nestašicu nafte i naftnih preradevina, budući da je radi toga uvedeno ograničenje uporabe osobnih automobila po sustavu „par-nepar“ – građani su u parne datume smjeli voziti isključivo osobne automobile s parnim registarskim tablicama, i obrnuto – u neparne dane s neparnim!

2. Prouči dokumentarni film i predmete izložene u prolazu, na početku izložbe, te odgovori koje su se značajne promjene događale krajem '80-tih i početkom '90-tih godina XX. stoljeća u europskim zemljama Istočnoga bloka te koji europski događaj simbolički označuje te promjene?

3. Upiši pojam koji odgovara opisu i njemu pridruži suprotni pojam: totalitarizam; jednostranački sustav.

_____ je društveno uređenje zasnovano na ustavu i zakonodavstvu koje jamči političke slobode i ravnopravnost svih građana, privatno vlasništvo, višestranački politički pluralizam, smjenjivost vlasti putem redovitih slobodnih izbora, slobodu i nezavisnost medija te trodiobu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Suprotni pojam je _____.

_____ je politički i društveni sustav koji se sastoji od više stranaka i mogućnosti građana da ih smjenjuju u vršenju vlasti.

Suprotni pojam je _____.

Znaš li... da je u Beogradu, 20.–22. siječnja 1990., održan 14. izvanredni Kongres Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), koji je prekinut nakon što ga je, radi nametanja volje delegata iz Srbije i Crne Gore te odbijanja svih prijedloga delegata iz Slovenije, napustila najprije slovenska, a zatim i hrvatska delegacija? Time je, u konačnici, prestao postojati SKJ!

4. Nadopuni!

Tijekom 1989. u Hrvatskoj se javljaju prve stranke. U SR Hrvatskoj u travnju i svibnju 1990. održani su prvi slobodni _____.

_____. Nakon izbora, na kojima je pobijedila _____,

održana je konstituirajuća sjednica višestranačkog Sabora SRH _____

(datum) na kojoj je _____ proglašen novim predsjednikom Predsjedništva SR Hrvatske! Sabor je 25. srpnja 1990. usvojio amandmane na Ustav SRH i promijenio ime Socijalističke Republike Hrvatske u Republika Hrvatska, a umjesto crvene zvijezde

petokrake na zastavu je stavio _____ . Republika Hrvatska je novim Ustavom, donesenim 22. prosinca 1990., određena kao jedinstvena i nedjeljiva, demokratska i socijalna država.

USTAV je najviši pravno-politički zakon i dokument države koji određuje načela i oblike državnog i društvenog uređenja, propisuje prava i dužnosti građana.

Znaš li... da je zadarska grupa Riva osvojila prvo mjesto na europskom natjecanju za pjesmu Europe 1989. u Lausanneu s pjesmom „Rock Me“, te je sljedeći (35.) Eurosong održan u Zagrebu, 5. svibnja 1990.? Na njemu je kao predstavnica SFR Jugoslavije nastupila hrvatska pjevačica Tatjana Matejaš – Tajči s pjesmom „Hajde da ludujemo“, koja je osvojila visoko 7. mjesto, dok je pobjednik bio talijanski predstavnik Toto Cutugno, čija je pjesma „Insieme: 1992.“ zagovarala europsko jedinstvo!

5. Koji političar u Srbiji preuzima Memorandum SANU (Srpske akademije nauka i umetnosti), čiji je nacrt objavljen 1986. godine, kao politički program i što on zagovara? Pronadi predmet koji ga predstavlja!

! Na proslavi 600. obljetnice Kosovske bitke, održane 28. lipnja 1989. na Gazimestanu (Kosovo Polje), Slobodan Milošević – tadašnji predsjednik

Predsjedništva SR Srbije, u svom je govoru označio po mnogima početak borbe Srbije za teritorijalno proširenje:

„Šest vekova kasnije, danas, opet smo u bitkama, i pred bitkama. One nisu oružane, mada ni takve još nisu isključene.“

Već početkom 1990. u Hrvatskoj su organizirani mitinzi – „dogadanja naroda“ Srba iz Hrvatske, koje su pohodili i „mitingaši“ iz Srbije, i to po uzoru na već ranije mitinge u Vojvodini i na Kosovu, za vrijeme kojih su u proljeće 1990. smijenjena njihova politička rukovodstva. Takvi događaji vodili su zaoštavanju srpsko-hrvatskih političkih odnosa.

II. SRPSKA POBUNA U HRVATSKOJ

Prouči kolaž isječaka iz tiska u l. sobi, vezanog uz pobunu dijela Srba u Republici Hrvatskoj, i pogledaj kratki dokumentarni film te odgovori na sljedeća pitanja:

6. Koji je bio glavni cilj, za koji su se na nelegalnom referendumu trebali izjasniti građani srpske nacionalnosti u Republici Hrvatskoj? (Prouči plakat i glasački listić!)

„BALVAN REVOLUCIJA“ je naziv za početak oružane pobune dijela Srba na kninskom području, koji su sredinom kolovoza 1990. balvanima i kamenjem zapriječili glavne cestovne pravce iz unutrašnjosti Hrvatske prema Dalmaciji. Hrvatska nakon toga gubi nadzor nad Kninom i okolnim područjem, sve do 1995.!

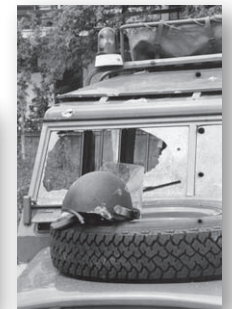
7. Nakon osnutka Srpske autonomne oblasti Krajina (SAOK) potkraj 1990., s kojom susjednom republikom vodstvo pobunjenih Srba na čelu s Milanom Babićem traži sjedinjenje? (Prouči plakat i dokumente!)

! Na rezultate izbora u Hrvatskoj, u dogovoru sa srpskim dužnosnicima, vojne vlasti SFRJ reagirale su protuustavnim oduzimanjem gotovo cjelokupnog naoružanja hrvatske Teritorijalne obrane, u svibnju 1990. Stoga je Hrvatska svoju obranu mogla ustrojavati jedino u okviru Ministarstva unutarnjih poslova (policije).

8. Kako se zvao tečaj za obuku novih policijskih službenika u Hrvatskoj, koji je započeo u kolovozu 1990.?

9. Kada i gdje dolazi do prvih oružanih sukoba između srpskih pobunjenika i hrvatskih redarstvenih snaga?

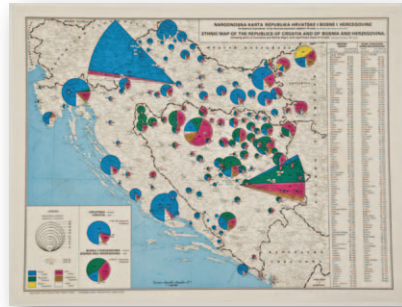

10. Pogledaj predmete vezane uz postrojavanje Zbora narodne garde (ZNG) na stadionu NK Zagreb u Kranjčevićevoj ulici, 28. svibnja 1991. Što su po zanimanju bili ljudi koji su se dobrovoljno uključivali u spomenute jedinice obrane Republike Hrvatske?

_____ , _____ ,
 _____ , _____ ,
 _____ , _____ .

11. Prouči narodnosne karte izrađene prema popisu stanovništva 1991. i odgovori jesu li Srbi činili većinsko stanovništvo u istočnoj Slavoniji, Baranji i zapadnom Srijemu (hrvatsko Podunavlje)?

! U općinama s većinskim srpskim stanovništvom (na području zapadne Slavonije, Banovine, Korduna, Like i dalmatinskog zaleđa) živjelo je manje od trećine ukupnog broja Srba u Hrvatskoj. Stoga srpska agresija na Republiku Hrvatsku nije počivala na etničkim kriterijima, već na težnji za teritorijalnim izdvajanjem dijelova hrvatske države!

Referendum je oblik neposrednog tajnog odlučivanja ili izjašnjavanja građana o nekom pitanju, izjašnjava se s odgovorom: da ili ne.

12. Za što se odlučila većina građana Republike Hrvatske na referendumu o rješenju položaja Hrvatske u SFRJ, održanom 19. svibnja 1991.? (Zaokruži točan odgovor!)

- I. za suverenu i samostalnu državu koja može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama tadašnje SFRJ,
- II. za ostanak u sastavu SFRJ kao jedinstvene države.

13. Koja je dva zakonska dokumenta donio Sabor Republike Hrvatske 25. lipnja 1991., temeljem održanog referenduma?

„Rođena je država Hrvatska, neka joj je sretan i dug život!”

(iz govora dr. Žarka Domljana, predsjednika Sabora RH, kojim je svečano zaključio povijesnu sjednicu Sabora, na kojoj je donesena Ustavna odluka o suverenosti i samostalnosti RH, 25. lipnja 1991.)

! Istog je dana i Skupština Republike Slovenije donijela odluku o osamostaljenju i nezavisnosti Slovenije. Nakon dva dana, 27. lipnja 1991., započeo je oružani sukob između slovenske Teritorijalne obrane i jedinica JNA u Sloveniji. U sukobu koji je trajao nekoliko dana, JNA se morala povući. Brijunskom deklaracijom u srpnju 1991. radi pritiska međunarodne zajednice Slovenija i Hrvatska prihvatile su tromjesečnu odgodu (moratorij) proglašenja samostalnosti te nadzor međunarodne promatračke misije u rješavanju jugoslavenske krize.

III. AGRESIJA, OBRANA I RATNA STRADANJA

AGRESIJA

14. Koja fotografija simbolično označava početak agresije na Republiku Hrvatsku i ujedno predstavlja antiratne demonstracije građana?

a)

b)

c)

d)

! Vojarne JNA bile su smještene u samim središtima gradova, tako da je izbijanjem rata i svrstavanjem JNA na stranu pobunjenih Srba u svim dijelovima Hrvatske prijetila izravna opasnost od njihovog djelovanja.

15. Odgovori:

a) Kako se zvao jedan od pokreta u koji su se organizirale majke, čiji su sinovi bili na odsluženju vojnog roka u Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA)?

b) Što su majke tražile od vodstva JNA? (Pogledaj transparent!)

c) Poslušaj dokumentarnu snimku govora hrvatskog političara i književnika Vlade Gotovca, održanog ispred zgrade Komande V. vojne oblasti JNA u Zagrebu, 30. kolovoza 1991. (skup je održan u vrijeme kada su majke, članice Bedema ljubavi, u Beogradu tražile otpuštanje svojih sinova iz JNA)! Kome se Vlado Gotovac obraća?

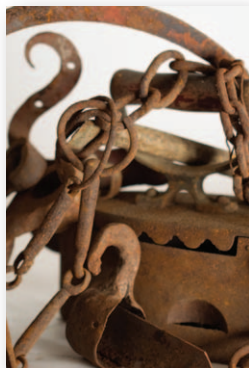
„...Neka ta snaga, neka ta ljubav i neka ta hrabrost vodi Hrvatsku, onu naoružanu i onu nenaoružanu, jer mi koji nismo naoružani nismo ništa manje hrabri, nismo ništa manje ponosni, nismo ništa manje zaljubljeni u svoju domovinu. Ako nemamo oružje, imamo snagu ovoga što je tu, snagu svoje ljubavi, snagu svog dostojanstva, snagu svoje spremnosti da umremo ako ne možemo kao ljudi živjeti. I to je ono što ne damo! Ja se zato ne bojim.”

(Iz govora Vlade Gotovca ispred zgrade Komande V. vojne oblasti u Zagrebu, 30. kolovoza 1991.)

16. Prouči dokumentarne fotografije te navedi koji su bili ciljevi – objekti napada JNA te vojnih i paravojnih postrojbi Srbije i Crne Gore?

17. Mnogi hrvatski gradovi i naselja su teško stradali u ratu te su u nekima počinjeni i ratni zločini! Iz kojih od njih su niže prikazani predmeti? (Pogledaj plakate hrvatskih umjetnika, materijalne ostatke razaranja i fotografije!)

Razmisli... jesi li nedavno posjetio/la neka od ratom pogođenih mjesta? Jesu li u njima još uvijek prisutni tragovi ratnih razaranja?

18. Objasni značenje pojma etničko čišćenje ili genocid!

19. Kada je RH proglasila svoju neovisnost, odnosno raskinula sve državno-pravne sveze s ostalim republikama i pokrajinama SFRJ?

20. Pročitaj izvadak iz novina na svjetlećem panou u kojemu se donose zaključci Sabora Republike Hrvatske! U njemu ćeš doznati tko je odgovoran za rat u Hrvatskoj, navedi ih:

21. Tko se uključio u rješavanje „sukoba“ u Hrvatskoj? _____

Što misliš zašto su ih u javnosti ironično zvali „sladoledari“? Kakvo je bilo njihovo djelovanje i stav? _____

Iz kojeg je mjesta prognano 10.000 Hrvata i to uz prisustvo EZ promatrača?

22. Koji je hrvatski grad bio potpuno razoren, a koji je bio meta napada unatoč tome što je bio pod zaštitom svjetske organizacije za kulturu UNESCO-a?

23. Pročitaj izvratke iz dnevnika jednog Vukovarca, pisanog u jesen 1991., i opiši kakav je bio svakodnevni život u opkoljenom Vukovaru!

! 31. listopada 1991., četvrtak

„Ujutro od 0,30 do 2,30 bila je takva kanonada, da sam brojeći projektele dobio broj da se u 5 min. ispali preko 70 projektila. Interesantno je da smo mi cijelo vrijeme na meti... Ujutro rano išao sam po vodu, bio je to najrizičniji potez, jer su padali projektili i nije bilo uobičajenog prekida cca 30 min... Djeca su potpuno utučena, jer cijeli dan ne izlaze iz podruma, a i mi smo potpuno uništeni.“

(citat iz Dnevnika jednog Vukovarca, Vukovar, 1991.)

24. Kome su bili upućeni apeli doktorice Vesne Bosanac, ravnateljice Vukovarske bolnice, i o čemu ona piše?

„P.S. Još uvijek smo živi ali, čini se, ne zadugo.“

(citat iz apela doktorice Vesne Bosanac, Vukovar, 10. studenog 1991.)

! Iz Vukovarske bolnice 20. studenoga 1991. odvedeno je i pogubljeno najmanje 266 osoba, od toga je 200 ranjenih civila i branitelja te djelatnika bolnice ubijeno na poljoprivrednom dobru Ovčara. Ostali su bili odvedeni i internirani u logor Sremska Mitrovica u Srbiji, među njima i doktorica Vesna Bosanac te doktor Juraj Njavro, zapovjednik ratnoga saniteta općine Vukovar.

„A grad, za nj ne brinite, on je sve vrijeme bio u vama. Samo skriven. Da ga krvnik ne nađe. Grad – to ste vi.“

(Siniša Glavašević, „Priča o gradu“, Vukovar, 1991.)

25. Kako se zvao ratni izvjestitelj i urednik Hrvatskog radija Vukovar, čiji glas možeš čuti u pozadini? Pročitaj jedan od njegovih eseja, pod nazivom „Priča o gradu“, napisanih u opkoljenom Vukovaru u jesen 1991.!

Znaš li... da je Hrvatski radio Vukovar bio jedini medij – glas iz Vukovara koji je svojim građanima bio veza s vanjskim svijetom u opkoljenom gradu? Javljanja novinara bila su svakodnevno emitirana i u vijestima Hrvatskoga radija. Posljednje izvješće iz Vukovara Siniša Glavašević je poslao 18. studenoga 1991. Nakon zauzimanja grada, zajedno s tehničarom radija Brankom Polovinom 20. studenoga 1991. prisilno je odveden iz Vukovarske bolnice, a njihova tijela ekshumirana su 1996. godine iz masovne grobnice Ovčara.

26. Jedan od predmeta u ovoj prostoriji je simbol egzodusa Vukovaraca nakon pada grada. Promotri snimku kolone prognanih Vukovaraca i pronadi predmet osobe na snimci! Koji je to predmet?

! Nakon osvajanja Vukovara od strane JNA i srpskih pobunjenika, oko 22.000 Vukovaraca je prognano, a više od 4.000 osoba prisilno je odvedeno u tzv. prihvatne centre u Srbiji. Od njih je 2.645 zarobljenih branitelja i civila premješteno u koncentracijske logore. Dio zarobljenika likvidiran je i pokopan u masovne grobnice.

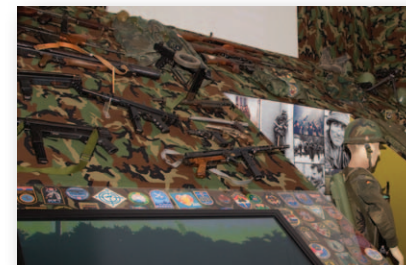

OBRANA

Obrana Republike Hrvatske 1991. organizirala se i odvijala u vrlo teškim uvjetima. Hrvatske su snage bile bez oružja, vojne opreme, školovanog kadra i adekvatne vojne strukture. U vrijeme najžešćih napada na Hrvatsku međunarodna zajednica uvela je embargo na uvoz oružja i svih vrsta streljiva u zemlje bivše Jugoslavije. Time je bio uspostavljen neravnotežan odnos snaga, na temelju čega je vodstvo JNA planiralo pokoriti Hrvatsku u 20 dana.

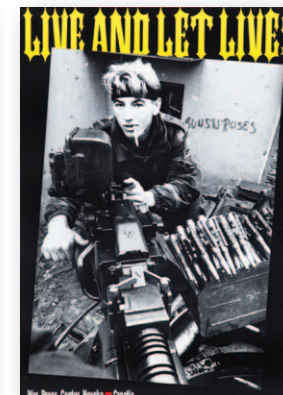

27. Prouči izloženo naoružanje i vojnu opremu i, služeći se legendama, navedi nekoliko naziva oružja hrvatske proizvodnje, nastalog u vrijeme Domovinskog rata!

_____,
 _____,
 _____,
 _____.

28. Kada se organizira jedinstvena Hrvatska vojska (HV)?

29. Prouči mobilizacijske plakate i izložene narukavne oznake hrvatskih postrojbi te navedi četiri naziva prvih djelatnih brigada ZNG-a!

_____, _____,
 _____, _____.

30. Kojim hrvatskim braniteljima i postrojbama su pripadali ili pripadaju sljedeći predmeti na izložbi:

A _____, B _____,
 C _____, D _____,
 E _____, F _____.

Znaš li... da je zbog herojskog otpora hrvatskih branitelja, i velike razlike u omjeru snaga, bitka za Vukovar (25. kolovoza – 18./20. studenoga 1991.), koja je bila jedna od najvećih i najkrvavijih bitaka u Domovinskom ratu, ušla u svjetsku vojnu povijest, a grad Vukovar (p)ostao jasan simbol otpora velikosrpskoj agresiji i hrabre obrane branitelja te stekao nadimak Grad – Heroj?

! Tijekom Domovinskog rata na hrvatskoj strani se borilo više od 500 stranih dragovoljaca. Njih 72 dalo je život za Hrvatsku, a 90 ih je teško ili višestruko ranjeno. Jedan od njih bio je i Francuz Jean-Michel Nicolier, branitelj Vukovara, koji je nakon pada grada zajedno s ostalim ranjenicima 20. studenoga 1991. odveden iz Vukovarske bolnice od strane srpskih postrojbi na Ovčaru, gdje je i pogubljen. Njegovi posmrtni ostaci do danas nisu pronađeni.

RATNA STRADANJA

31. Navedi dvije kategorije ratnih stradalnika, predstavljenih u ovoj cjelini!

_____, _____.

32. Koji uporabni predmeti, izrađeni od priručnog materijala, svjedoče o snalaženju zatočenika u teškim i neizvjesnim uvjetima života u logorima?

_____, _____,
 _____, _____.

33. Koja je organizacija omogućavala kontakte obitelji s logorašima, i na koji način?

„Glava dolje, ruke na leđa“

Najčešća naredba logorašima – u tom položaju, čučajući, ponekada su morali provesti i po 10–15 sati dnevno, uz česta batinanja i ostale torture...

34. Tko je nosio prikazane predmete u trenutku izlaska iz srpskog logora u Sremskoj Mitrovici?

! Na području bivše Savezne Republike Jugoslavije, Bosne i Hercegovine te na ranije okupiranim područjima RH djelovalo je 64 logora i zatvora. Zatočenici su u logorima prolazili različite oblike psihičkih i fizičkih tortura kojima su bile (pre)kršene sve odredbe Ženevskih konvencija!

35. Na temelju prikazanih fotografija i izloženih predmeta navedi gdje su sve prognanici bili smješteni i kojim su se aktivnostima bavili u progonstvu!

Razmisli... poznaješ li nekoga tko je u vrijeme Domovinskog rata udomio ili na druge načine pomogao prognanicima i izbjeglicama, ili je bio jedan od njih?

! Prognanici su bili najbrojnija skupina ratnih stradalnika te je Hrvatska istovremeno uz organiziranje obrane bila suočena i s problemom oko njihovog zbrinjavanja. U 1992. godini bilo je registrirano oko 700 000 prognanika i osoba izbjeglih s ratom zahvaćenih područja, od kojih je oko 150 000 napustilo Hrvatsku i privremeno utočište potražilo u zapadnoeuropskim i prekooceanskim zemljama. Tom broju treba dodati i izbjeglice koje je RH prihvatila od travnja 1992., nakon početka rata u Bosni i Hercegovini, njih više od 600 000 (Muslimana-Bošnjaka, Hrvata i pripadnika ostalih narodnosti), te dio izbjeglog i prognanog stanovništva iz Srbije, oko 30 000 izbjeglica (najvećim dijelom Hrvata) iz Vojvodine i s Kosova.

36. Koji je bio najčešći antiratni slogan upućivan svijetu, a koji je najuspješnije prenosila istoimena pjesma Tomislava Ivčića? (Pronadi plakat i poslušaj pjesmu!)

Znaš li... da je Akcija „Nobelovci za mir u Hrvatskoj“ započela apelom američkog nobelovca Linusa Paulinga, te da je u Hrvatskoj akciju supotpisivanja pokrenula dr. Greta Pifat-Mrzljak s Instituta Ruder Bošković? Apel je bio upućen svjetskim političarima, državnici i vladama te široj javnosti. Uz financijsku pomoć hrvatskog iseljeničtva apel je objavljen u poznatom američkom listu „New York Times“, uoči međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Apel je do veljače 1992. potpisalo ukupno 127 dobitnika Nobelove nagrade diljem svijeta!

IV. IZMEĐU AKCIJE I DIPLOMACIJE (1992.-1995.)

U prosincu 1991. na okupiranim dijelovima hrvatskog teritorija pobunjeni Srbi su proglasili Republiku Srpsku Krajinu (RSK). Neprijatelj je tada pod okupacijom držao trećinu teritorija Republike Hrvatske. Stupanjem na snagu Sarajevskog primirja (3. siječnja 1992.) okončana je prva faza rata u Hrvatskoj te su na neko vrijeme prekinuta veća ratna djelovanja.

37. Koja svjetska organizacija šalje zaštitne snage, popularno zvane „plave kacige“, u Hrvatsku, i što oni uspostavljaju na okupiranim dijelovima hrvatskog teritorija?

_____,
_____.

! Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda rezolucijom (743, od 21. veljače 1992.) je potvrdilo da su UNPA-zone, iako još uvijek okupirani dijelovi hrvatskog teritorija, integralni dio teritorija Republike Hrvatske. Unatoč primirju hrvatski gradovi su i dalje napadani, a na okupiranim područjima nastavljen je progon nesrpskog stanovništva. Hrvatska je poduzimanjem povremenih vojno-redarstvenih akcija na okupiranom području nastojala normalizirati život i ujedno je podsjećala međunarodnu zajednicu na ispunjenje njenog zadatka, a to je vraćanje okupiranog područja i omogućavanje povratka hrvatskih prognanika i izbjeglica.

38. Pronadi i navedi nekoliko predmeta koji svjedoče o problemu zatočenih i nestalih u Domovinskom ratu! Što je Zid boli i što on predstavlja?

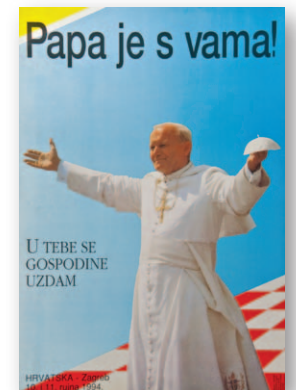
_____,
_____,
_____.

39. Kada je Republika Hrvatska međunarodno priznata?
_____ (datum)

Nedugo nakon toga, dana 22. svibnja 1992. Republika Hrvatska primljena je i u Organizaciju Ujedinjenih naroda!

! Za hrvatsku samostalnost i njeno priznanje najviše su se zalagale Njemačka, Austrija i Vatikan. Papa Ivan Pavao II. pružao je snažnu potporu priznanju RH i mirnom rješavanju sukoba, u vidu svojih posjeta Hrvatskoj. Za vrijeme svog pontifikata (1978.-2005.) papa je tri puta posjetio Hrvatsku - 1994., 1998. i 2003. godine, što je ujedno njegov posljednji posjet i 100. jubilarno putovanje svijetom!

Znaš li... da je Jugoslavenski dinar od 23. prosinca 1991. zamijenjen Hrvatskim dinarom (HRD), kao prijelaznim sredstvom plaćanja u RH, što je označilo dovršetak procesa monetarnog osamostaljenja Republike Hrvatske, započetog u srpnju 1991.? Na Dan državnosti, 30. svibnja 1994., u opticaj je uvedena trajna hrvatska nacionalna valuta – kuna (Kn), s podjelom na 100 lipa (lp). Naziv kuna odabran je radi značajne uloge kuninog krzna u trgovanju te njenog čestog prikaza na hrvatskom novcu od srednjega vijeka do XX. stoljeća.

40. Na koju susjednu zemlju je od 1992. godine usmjerena pažnja međunarodne zajednice i zašto?

Znaš li... da se ratno stanje na Bosnu i Hercegovinu proširilo već početkom listopada 1991., kada su JNA i srpsko-crnogorske dobrovoljačke postrojbe zapalile hrvatsko selo Ravno? Rat u Bosni i Hercegovini dodatno se zakomplicirao kada su se u proljeće 1993. sukobili dotadašnji saveznici Muslimani-Bošnjaci i Hrvati. Sukob je okončan Washingtonskim sporazumom, kojim je u ožujku 1994. godine osnovana bošnjačko-hrvatska Federacija u Bosni i Hercegovini.

41. Hrvatska je među prvima priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine (7. travnja 1992.). Osim u vojnom i političkom, u kojem je još pogledu Hrvatska pružila pomoć Bosni i Hercegovini? (Promotri fotografije!) _____

V. OSLOBAĐANJE I MIRNA REINTEGRACIJA (1995.–1998.)

42. Prouči izložene predmete te opiši čime je bio obilježen život u Republici Srpskoj Krajini!

43. Za vrijeme koje vojno-redarstvene operacije Hrvatske vojske (HV-a) je početkom svibnja 1995. radi odmazde srpsko vodstvo zapovijedilo raketiranje Zagreba i ostalih hrvatskih gradova? Navedi koji predmet na izložbi o tome svjedoči!

Znaš li... da je Zagreb raketiran kazetnim bombama, koje međunarodni vojni propisi ne dopuštaju? Dana 2. svibnja 1995. pogodeni su, između ostaloga, Dječja bolnica u Klaićevoj ulici, gimnazije u Križanićevoj (II., VII., XVI. i Klasična), Akademija dramskih umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište i drugi civilni objekti. Pritom je ubijeno 7, a ranjeno 176 civila.

44. Navedi naziv oslobodilačke vojno-redarstvene operacije HV-a kojom je početkom kolovoza 1995. oslobođen najveći dio teritorija Republike Hrvatske! Koja je bila demografska posljedica provedene akcije?

Znaš li... da je prije provedene akcije „Oluja” vodstvo pobunjenih Srba unaprijed pripremilo plansku evakuaciju srpskog stanovništva s područja Republike Srpske Krajine, te da je predsjednik Franjo Tuđman pred operaciju uputio poziv hrvatskim građanima srpske nacionalnosti s okupiranih područja da ostanu u svojim domovima? Nažalost, unatoč svim poduzetim mjerama opreza, za vrijeme i poslije oslobađanja hrvatskog teritorija zabilježeni su pojedinačni zločini nad srpskim stanovništvom.

! Početkom 1993. odlukom Vijeća sigurnosti UN-a osniva se, i od 25. svibnja 1993. počinje djelovati, Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia - ICTY), sa sjedištem u nizozemskom gradu Den Haag.

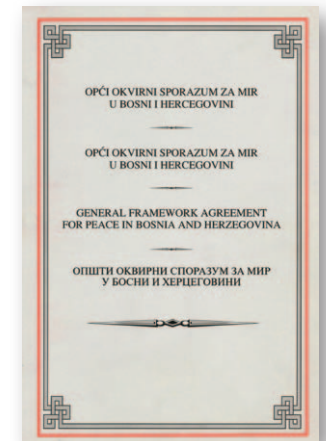
45. Misliš li da ratni zločini mogu zastarjeti (zaokruži)?

DA

NE

46. Kojim je dokumentom završen rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini? Prouči čiji se potpisi nalaze na njemu!

_____ ,
 _____ ,
 _____ ,
 _____ .

! Mirovni sporazum postignut je u američkoj zračnoj bazi Dayton, u saveznoj državi Ohio, 21. studenoga 1995., a svečano je potpisan u Parizu 14. prosinca 1995. Njime je Bosna i Hercegovina ustrojena kao država od tri konstitutivna naroda i dva entiteta. Zaustavljen je rat, no nije postignut pravedan mir, budući da su uspostavom Republike Srpske priznati rezultati srpske agresije!

47. Na temelju kojeg sporazuma, potpisanog u Erdutu 12. studenoga 1995., je hrvatsko Podunavlje vraćeno u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske? Pronađi na izložbi dar predstavnika misije UNTAES-a predsjedniku Franji Tuđmanu, i odgovori koje godine

je konačno dovršena mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja?
Što je mirovna misija omogućila?

Hrvatsko Podunavlje ili istočna Hrvatska, sektor Istok, je područje istočne Slavonije, zapadnog Srijema i Baranje, a obuhvaća Osječko-baranjsku i Vukovarsko-srijemsku županiju (općine Beli Manastir, dijelove općina Osijek (istočni), Vukovar i dio sela na istočnom dijelu općine Vinkovci).

EPILOG: IN MEMORIAM

48. Kojem ratnom snimatelju HTV-a, ubijenom snajperskim hicem 10. kolovoza 1991., je pripadala izložena kamera (kamerom je snimio kadrove koji se koriste u spotu „Banijska ratna praskozorja“, napravljenom u spomen na njega)?

49. Prouči na zidnim legendama u 5. sobi koliko je osoba stradalo u Hrvatskoj u Domovinskom ratu, i odgovori koliko se procjenjuje da je ukupno hrvatskih građana smrtno stradalo i nestalo u Domovinskom ratu?

50. Zapamti!

Spoj datume s navedenim državnim blagdanima, spomendanima i obljetnicama, proizašlima iz Domovinskog rata, te međunarodnim datumima vezanim uz ratna stradanja!

A) 30. svibnja	☐	Dan sjećanja na Vukovar
B) 25. lipnja	☐	Dan Oružanih snaga Republike Hrvatske
C) 8. listopada	☐	Dan Hrvatskog sabora
D) 28. svibnja	☐	Dan hrvatskih branitelja i Dan pobjede i domovinske zahvalnosti
E) 15. siječnja	☐	Dan državnosti
F) 5. kolovoza	☐	Međunarodno priznanje Republike Hrvatske
G) 18. studenog	☐	Dan neovisnosti

Znaš li... da je 4. travnja – Međunarodni dan opasnosti od mina / 4. lipnja – Međunarodni dan nevine djece žrtava agresije / 20. lipnja – Međunarodni dan izbjeglica / 26. lipnja – Međunarodni dan potpore žrtvama mučenja / 14. kolovoza – Dan logoraša / 30. kolovoza – Međunarodni dan nestalih osoba / 21. rujna – Međunarodni dan mira?

Na kraju, pozivamo te da nam pomogneš s izložbe poslati jasnu i univerzalnu poruku mira svijetu, donesenu na iskustvu stradanja hrvatskoga naroda. Na blagajni ćeš pronaći nekoliko papirnatih bijelih golubica mira. Odaberi jednu i na njoj zapiši svoju poruku mira svijetu (na svojoj golubici možeš i crtati, napisati pjesmu ili zapisati što te se najviše dojmilo na izložbi, tj. koju poruku ćeš s nje ponijeti). Pomoću tvoje poruke i poruke ostalih posjetitelja na Medunarodni dan muzeja, 18. svibnja 2012., u Muzeju ćemo napraviti instalaciju Zemaljske kugle s porukama posjetitelja iz cijeloga svijeta u obliku golubica, koje će simbolično „obletjeti” naš Vodeni planet!

Bilješke:

Rješenja:

1. Nestali, razminiranje, suživot, status žrtve, povratak, ratni zločini;
2. komunistički režim zamjenjuje višestranačje i demokracija; pad Berlinskog zida;
3. demokracija – totalitarizam, višestranački sustav – jednostranački sustav;
4. višestranački izbori, Hrvatska demokratska zajednica, 30. svibnja 1990., dr. Franjo Tuđman, hrvatski povijesni grb;
5. Slobodan Milošević, velikosrpski program koji počiva na stavu da „Svi Srbi žive u jednoj državi”, zastavica s likom Slobodana Miloševića („Ličnost godine”) i logom proslave obilježavanja 600. godišnjice Kosovske bitke, 1989.;
6. srpska autonomija;
7. sa Srbijom;
8. Prvi hrvatski redarstvenik;
9. Pakrac (2. ožujka 1991.), Plitvice (31. ožujka 1991.), Borovo Selo (2. svibnja 1991.);
10. učenik, student, liječnik, profesor, bravar, mesar, taxi vozač, novinar, veterinar, tapetar;
11. ne, Hrvati su činili 61,9%, Srbi 22,8% i ostali 15,3% od ukupnog stanovništva u hrvatskom Podunavlju;
12. I.;
13. „Deklaraciju o uspostavi suverene i samostalne Republike Hrvatske” i „Povelju o pravima Srba i drugih nacionalnosti u Republici Hrvatskoj”;
14. b) – „Tenk gazi fiću” („Tenkovi na ulicama”);
15. a) Bedem ljubavi, b) puštanje sinova iz vojarni JNA, c) generalima JNA i majkama, odnosno građanima;
16. sakralni objekti (crkve), kulturne ustanove (muzeji i knjižnice), stambeni (civilni) objekti;
17. iz Vinkovaca, Široke Kule, Lipika;
18. etničko čišćenje = ukupnost genocidnih radnji, pljački, preseljavanja, zastrašivanja, ubojstava radi stvaranja nacionalno ili vjerski čistih krajeva; genocid = prema međunarodnom pravu, zločin za djelo učinjeno s namjerom da se potpuno ili djelomično unište narodne, vjerske, rasne ili etničke skupine ljudi;
19. 8. listopada 1991.;
20. U „Zaključcima” Sabora naglašeno je da je „izvršena oružana agresija od strane Republike Srbije i tzv. JNA” koja se proglašava „agresorskom i okupatorskom vojskom”;
21. promatrači Europske zajednice, zbog bijelih odora i njihove uloge promatranja i nemiješanja u „sukobe”, iz Iloka;
22. Dubrovnik;
23. Gotovo tri mjeseca stanovnici Vukovara živjeli su u podrumima ili skloništima bez vode, struje, izloženi svakodnevnim granatiranjima građana, lišeni osnovnih uvjeta;
24. Dr. Vesna Bosanac gotovo je svakodnevno slala apele za pomoć i spas ranjenika, te prosvjede zbog svakodnevnog granatiranja i razaranja bolnice, i to ministrima Vlade RH, zapovjednicima Hrvatske vojske, zapovjednicima JNA, promatračima Europske zajednice u hotelu „I” u Zagrebu, i svim europskim i svjetskim državicima i dužnosnicima;
25. Siniša Glavašević;
26. plavi kaputić djevojčice Željke Jurić;
27. kratka strojnica „Šokac” P-1 (proizvodnja Slavonski Brod 1992.), kratka strojnica MICRO (Zagreb 1991.), kratka strojnica „Zagi” M91 Likaweld (Zagreb 1992.–1993.), kratka strojnica „Crogar 91” (Garešnica 1991.), kratka strojnica „Pleter 91” (Pleternica 1991.), prvi hrvatski pištolj PHP MV (proizvodnja RH 1991.), pištolj ručne izrade „Jadrolastika” (izrađen pod vodstvom Ivice Neveščanina, Trogir 1991.), malokalibarski pištolj-olovka za potrebe hrvatskih pregovarača s agresorom (izrađena u Tvornici ugljeno-grafitnih proizvoda – TUP, Dubrovnik), ručni bacač granata korišten u obrani sisačkog kraja (proizvodnja puškarska radionica „Jelen” pod vodstvom Petra Vučevića, Turopolje 1991.);
28. u rujnu 1991.;
29. Tigrovi – 1. gardijska brigada, Gromovi – 2. gardijska brigada, Kune – 3. gardijska brigada, Pauci – 4. gardijska brigada;
30. A – prsluk – Andrija Andabak, B – tenkovski kombinizon – Andrija Matijaš – Pauk, C – pilotsko odijelo – Rudolf Perešin, D – odore Pustinjskih štakora i žutih mrava – Andrija Marić i Ivan Leutar, E – odora HOS-a – Damir Markuš Kutina, F – fotografija Blage Zadre – Marko Babić;
31. logoraši te prognanici i izbjeglice;

32. privjesci od vune, šah, kockice za jamb, karte, naočale, žilet za brijanje, popisi logoraša; 33. Međunarodni Crveni križ, preko poruka Međunarodnog Crvenog križa; 34. doktorica Vesna Bosanac, ravnateljica Vukovarske bolnice; 35. u sportskim dvoranama, hotelima, prognaničkim naseljima; organizirali su se u zavičajne klubove, tiskali prognaničke novine, žene su se bavile pletenjem; 36. STOP THE WAR IN CROATIA; 37. Ujedinjeni narodi – Zaštitne snage Ujedinjenih naroda (UNPROFOR), zaštićene UNPA-zone; 38. transparent „Gdje su naši najmiliji“, fotografije Zida boli, formular za traženje nestalih osoba, bedž s fotografijom nestalog i marame koje su nosile obitelji zatočenih i nestalih na prosvjedima; Zid boli izgrađen je ispred sjedišta međunarodnih snaga (UNPROFOR-a) u Zagrebu, u Selskoj ulici (2005. premješten je na zagrebačko groblje Mirogoj), od crnih i crvenih cigli s imenima ubijenih i nestalih hrvatskih građana – žrtava velikosrpske agresije na RH, Zid je spomenik sjećanja na žrtve agresije; 39. 15. siječnja 1992.; 40. na Bosnu i Hercegovinu zbog izbijanja rata; 41. u zbrinjavanju izbjeglica; 42. izolacija, siromaštvo, „švercanje“, ograničenost kretanja; 43. „Bljesak“, baletne papučice Almir Osmanović, primabalerine zagrebačkog HNK; 44. „Oluja“, iseljavanje velikog broja stanovnika srpske nacionalnosti s oslobođenog teritorija RH; 45. ne; 46. Sporazumom u Daytonu ili Daytonskim mirovnim sporazumom, potpisali su ga trojica predsjednika: dr. Franjo Tuđman (Hrvatska), Alija Izetbegović (Bosna i Hercegovina) i Slobodan Milošević (Srbija); 47. "Temeljnog sporazuma o mirnoj reintegraciji", 15. siječnja 1998., mirnu reintegraciju okupiranih dijelova Republike Hrvatske, povratak prognanika i izbjeglica te opstanak multietničkog društva; 48. Gordanu Ledereru; 49. procjenjuje se da je smrtno stradalo i „nestalo“ najmanje 19 500 hrvatskih građana; 50. A – 30. svibnja – Dan Hrvatskog sabora, B – 25. lipnja – Dan državnosti, C – 8. listopada – Dan neovisnosti, D – 28. svibnja – Dan Oružanih snaga Republike Hrvatske, E – 15. siječnja – Međunarodno priznanje Republike Hrvatske, F – 5. kolovoza – Dan hrvatskih branitelja i Dan pobjede i domovinske zahvalnosti, G – 18. studenog – Dan sjećanja na Vukovar.

Literatura:

Brstilo Rešetar, Matea; Ivica Neveščanin; Andreja Smetko. Domovinski rat : vodič izložbe. Zagreb : Hrvatski povijesni muzej, 2011.

Nazor, Ante. Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990–tih. Zagreb : Hrvatski memorijalno–dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2011.

Charuel, Marc; Gaston Besson. Život na meti (francuski dragovoljac u Domovinskom ratu). Zagreb : Hrvatski memorijalno–dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2011.

Anić, Vladimir. Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb : Europapress holding ; Novi Liber, 2007.

Reljanović, Mario. Hrvatski ratni plakat 1991.–1995. Zagreb : Ministarstvo obrane Republike Hrvatske ; Vojni muzej Ministarstva obrane Republike Hrvatske ; Hrvatski memorijalno–dokumentacijski centar Domovinskog rata, 2010.

Radelić, Zdenko; Davor Marijan; Nikica Barić; Albert Bing; Dražen Živić. Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat. Zagreb : Hrvatski institut za povijest ; Školska knjiga, 2006.

Bekavac, Stjepan; Mario Jareb. Povijest 8 : udžbenik za 8. razred osnovne škole. Zagreb : Alfa, 2009.

Akmaž, Miroslav; Mario Jareb; Zdenko Radelić. Povijest 4 : udžbenik za 4. razred gimnazije. Zagreb : Alfa, 2009.

Akmaž, Miroslav; Mario Jareb; Zdenko Radelić; Robert Skenderović. Hrvatska i svijet 2 : udžbenik za 2. razred četverogodišnje strukovne škole. Zagreb : Alfa, 2009.

Bekavac, Stjepan; Mario Jareb; Tomislav Šarlija. Hrvatska povijest : udžbenik za 1. razred trogodišnje strukovne škole. Zagreb : Alfa, 2009.

Kolar–Dimitrijević, Mira; Hrvoje Petrić; Jakša Raguž. Povijest 4 : udžbenik iz povijesti za 4. razred gimnazije. Samobor : Meridijani, 2004.

Čokonaj, Emila; Hrvoje Petrić; Jakša Raguž. Povijest 2 : Hrvatska i svjetska povijest od sredine 18. do početka 21. stoljeća : udžbenik iz povijesti za II. razred četverogodišnjih srednjih strukovnih škola. Samobor : Meridijani, 2007.

Petrić, Hrvoje. Povijest : Pregled hrvatske povijesti : udžbenik za I. razred trogodišnjih srednjih strukovnih škola. Samobor : Meridijani, 2007.

Leček, Suzana; Magdalena Najbar–Agičić; Damir Agičić; Tvrtko Jakovina. Povijest 4 : udžbenik za četvrti razred (opće) gimnazije. Zagreb : Profil, 2006.

Goldstein, Ivo; Goran Hutinec. Povijest 4 : udžbenik za 4. razred gimnazije. Zagreb : SysPrint, 2010.

Goldstein, Ivo. Povijest : udžbenik za strukovne trogodišnje srednje škole. Zagreb : SysPrint, 2010.

Erdelja, Krešimir; Igor Stojaković. Koraci kroz vrijeme IV : udžbenik povijesti za 4. razred gimnazije. Zagreb : Školska knjiga, 2011.

NAKLADNIK

Hrvatski povijesni muzej

ZA NAKLADNIKA

Ankica Pandžić

AUTORICA I UREDNICA

Jelena Hotko

STRUČNI SURADNICI

Matea Brstilo Rešetar

Ivica Neveščanin

Andreja Smetko

LEKTURA I KOREKTURA

Jelena Balog Vojak

Ana Filep

FOTOGRAFIJE

Ivana Mora Asić

TISAK

Denona d.o.o.

NAKLADA

500

NASLOVNICA

foto: Marin Topić / Osijek, 1991.

Zahvaljujemo na posudbama i kolegijalnoj suradnji
privatnim posuditeljima, fotografima i institucijama

Copyright © Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2012.

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 805567
ISBN 978-953-6046-45-4

Radna bilježnica je financirana sredstvima Ministarstva kulture Republike
Hrvatske i Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport, Zagreb

